

чином змінилася – було оголошено вільну торгівлю між Америкою і тринадцятьма (до цього тільки двома) портами Іспанії. У результаті цього обсяги торгівлі між метрополією і колоніями дуже сильно зросли, а це, в свою чергу, сприяло зміцненню впливу і контролю Іспанії на свої заморські володіння.

Таким чином, зовнішня політика Іспанії протягом XVII–XVIII ст., як правило, була недалекоглядною і не відповідала економічним і військовим можливостям слабнучої держави. Тридцятилітня війна усунула Іспанію, як велику державу зі сцени європейської політики, а війна за іспанську спадщину стерла надії повернути статус великої держави. Наприкінці XVIII ст. Іспанія ще не стала другорядною за впливом державою тільки завдяки наявності найбільших у світі колоніальних володінь. Але це було, як показали наступні події, тільки питання часу.

Список використаних джерел:

1. Ивонина Л. И. Война за наследство в Испании / Л. И. Ивонина // Вопросы истории. – 2009. – № 1. – С. 3–20.
2. История Испании и Португалии / Сост.: С. Шумов., А. Андреев. – М., 2002. – 400 с.
3. История Европы: В 8 т. – Т.4. – М., 2000.
4. Краткая история Испании и Португалии. – М., 2002.
5. Пономарев М., Смирнова С. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Практическое пособие: В 3 ч. / М. Пономарев, С. Смирнова. – М., 2000. – Ч. 2.

Дзюбінська В.Ю.

студентка,

*Вінницький державний педагогічний університет
імені М.М. Коцюбинського*

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КОНСЕРВАТИВНИХ УРЯДІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ 1979-1990 РР.

Протягом останніх десяти років в Україні суттєво збільшився інтерес істориків і політологів до вивчення соціальної політики Великої Британії періоду М. Тетчер. Було захищено дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук С.Г. Головка [1], Ю.В. Панченко [2] та опубліковано ряд статей на дану тематику.

Джерельна база з теми соціальна політика консервативних урядів Великої Британії 1979-1990 рр. охоплює широке коло документів. Проте, джерела не мають усталеної класифікації. Це створює певні перепони для їх опрацювання, але й відкриває широке поле для нових пошуків.

В даній статті автор ставить завдання запропонувати класифікацію джерел за критеріями їх походження та цільового призначення.

Говорячи про різні групи джерел, перш за все, можемо виділити стенографічні звіти засідань англійського парламенту. Парламентські дебати містять багатий матеріал з усіх аспектів внутрішньополітичного розвитку Великобританії в кінці 70-х-80-х рр. ХХ століття, які відображають міжпартійну і внутрішньопартійну боротьбу, показують процес вироблення внутрішньополітичного законодавства. Інтерес представляють оцінки окремих ораторів, які вони давали своїм політичним суперникам за тими чи іншими напрямками соціального реформування, незважаючи на присутність в них різкості і навіть, іноді, грубості, вони, як правило, були досить об'єктивні, і добре доповнювали картину спірних ситуацій, які регулярно складались між лейбористами і консерваторами по ходу обговорення того чи іншого законопроекту.

Аналогічну цінність представляють програмні та політичні документи партії консерваторів [3]. Вони являють собою досить химерну суміш правого радикалізму і традиційного реформізму, показують процес вироблення соціального законодавства. Так, в документах 1979–1987 років наголошується на розгляді питань освіти, охорони здоров'я, житлової політики, а також на наслідках і значенні проведення їх в життя. Докладно характеризується суспільно-політичне і соціально-економічне життя країни.

Важливе значення в джерельній базі мають урядові документи, законодавчі акти, доповіді королівських комісій [4]. До цієї групи джерел варто віднести і доповіді спеціальних урядових комітетів [5], які подають інформацію про стан різних соціальних проблем, призначених або з метою здійснення нової законодавчої акції в даній галузі, або для перевірки ефективності раніше прийнятих законів. Ці документи досить чітко визначають, в яких цілях створювалася дана комісія або комітет: або заради реального розгляду проблеми і визначення шляхів її вирішення, або заради затягування часу, щоб таким способом позбутися якогось «незручного» закону.

Наступна група – джерела, які представляють собою своєрідний звіт статистичних відомостей [6], що стосуються різних соціальних сфер суспільства. Дані матеріали дають детальну інформацію про стан справ в охороні здоров'я [7], освіті [8], житловій політиці [9], соціальному забезпеченні [10], підкріплюючи її цифровими даними.

При вивченні питань соціальної політики консервативних урядів Великої Британії 1979-1990 рр. важливою групою джерел є матеріали відомств, які проливають світло на багато сторін роботи уряду в галузі соціального реформування. Інтерес представляють матеріали міністерств охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, а також різних підрозділів, що мають відношення до житлової політики.

Матеріали, що містяться в вищевказаних документальних збірниках, наочно демонструють процес формування законодавчої бази, відзначаючи при цьому чималу заслугу активних представників громадськості, а також дають коротку характеристику прийнятих законів і звертають увагу на зміни, які вони внесли в життя.

Численні виступи М. Тетчер [11] є надзвичайно важливою групою джерел, яка, як правило, містить відверті оцінки і дійсне ставлення до соціально-політичних змін, які відбувалися в країні. Таким чином, ці виступи не тільки дають цінну інформацію про діяльність консерваторів в період прем'єрства М. Тетчер, а й допомагають краще зрозуміти її, як людину і політика.

Важливим і загальнодоступним джерелом є матеріали періодичних видань. Газети і тижневики стали важливим фактором політичного життя, допомагаючи партіям здобувати нових прихильників, оскільки, за силою впливу на масового виборця, ЗМІ ні з чим порівняти не можна було. В результаті, соціальна значимість періодичного друку значно підвищилася. Зокрема, цінними джерелами є публікації в таких британських виданнях як «The Times», «The Economist», «Daily Telegraph», «Sunday Telegraph», «Financial Times», «The Quarterly Review», «The Guardian».

Нарешті, остання група включає специфічні джерела притаманні суспільствам на сучасному етапі розвитку демократичних держав. Особливим історичним джерелом з питання є мемуарна література. Чільне місце займають спогади самої Тетчер [12], перший том яких був опублікований в 1993 р. Найбільший інтерес представляють ті сторінки мемуарів, де колишня прем'єр описує свої відносини з колегами по кабінету, в тому числі – в період своєї відставки.

У свою чергу, світло на багато сторін роботи уряду в галузі соціального реформування, проливають спогади колег Тетчер по тіньовому кабінету і кабінету міністрів [13, 14], написані здебільшого людьми, які з її «допомогою» один за одним позбавлялися своїх високих постів. Ці спогади дають набагато ширший матеріал, ніж просто біографічний, що дозволяє проаналізувати ситуацію в партійних і урядових верхах на найбільш відповідальних етапах діяльності Тетчер, а також зміни, внесені нею в систему прийняття вищих політичних рішень.

Таким чином, можемо виділити наступні групи джерел:

- стенографічні звіти засідань англійського парламенту;
- програмні і політичні документи партії, урядові документи, законодавчі акти;
- доповіді королівських комісій і урядових комітетів, довідники, відомчі видання;
- виступи М. Тетчер;
- матеріали британських медіа;
- мемуарна спадщина сучасників.

Оцінивши джерела за походженням та цільовим призначенням маємо змогу робити висновки про ступінь достовірності джерел. Чим менш офіційним та більше розрахованим на масового споживача є джерело, тим менший ступінь його достовірності. Тому дані наведені у джерелах з низьким ступенем достовірності вимагають перевірки з інших, незалежних від попереднього, джерел інформації.

Наявна джерельна база характеризується також рівнем об'єктивності джерела, що слід мати на увазі. Але потрібно враховувати, що формування

соціальної політики держави часто залежало не так від об'єктивних соціально-економічних умов, як від політичної волі лідерів та настроїв народних мас. Тому суб'єктивні погляди політичних лідерів, заангажовані статті преси із мільйонними тиражами є не менш цінними джерелами, аніж статистичні збірники та річні звіти урядових установ.

З точки зору доступності, джерела з даної теми є відкритими для користування, і навіть, навпаки, популяризуються політичними партіями, державними та міждержавними органами, що їх створюють (за виключенням службових документів, що мають вузьке коло користувачів).

Безперечно, кожна окрема група джерел ще має бути досліджена і охарактеризована окремо для отримання у подальшому об'єктивних результатів вивчення конкретних розділів та сфер соціальної політики Великої Британії в 80-ті рр. ХХ століття відповідно до визначених цілей. В цілому, можемо зазначити, що для проведення досліджень з даної наукової тематики існує достатня джерельна база, яка дозволяє всебічно вивчити соціальні перетворення консерваторів в роки роботи уряду М. Тетчер і виявленні результатів соціальної політики 1979-1990 рр. у Великій Британії.

Список використаних джерел:

1. Головка С. Г. Політика «нових торі» щодо тред-юніонів (1980-1990 рр.): Автореф. дис...канд. іст. наук (07.00.02) / НАН України; Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К., 1999. – 18 с.
2. Панченко Ю.В. Історія і практика неоконсерватизму Великої Британії та США часів урядів М.Тетчер та Р.Рейгана : автореферат дис.канд. іст. наук : 07.00.02 – Всесвітня історія / Ю.В. Панченко ; КНУ ім.Т. Шевченка; Наук.кер. д-р істор. наук Гончар Б.М. – К., 2008. – 15 с.
3. The Right Approach. A statement of conservative aims. – L., 1976.
4. Public health in England: The report of the commission of inquiry into the future development of the Public health function. – L., 1988.
5. Great Britain. Social security advisory committee. Report. – L.: HMSO, 1985; Great Britain. National housing committee. A national housing policy. Report of the national housing committee. – L.: HMSO, 1980.
6. DHSS. Health and personal social services statistics for England. – L.: HMSO, 1985.
7. Public health in England: The report of the commission of inquiry into the future development of the Public health function. – L., 1988.
8. DES. School education in England- Problems and initiatives. – L., 1976;
9. NUT. The Educational Bill and equal opportunities. – L.: HMSO, 1987.
10. Social security: A guide to income support. – L.: DSS, 1989.
11. Thatcher M. The collected speeches / M. Thatcher. – Bath, 1997.
12. Thatcher M. The Downing street years / M. Thatcher. – L., 1993.
13. Heseltine M. The challenge of Europe: Can Britain win? / M. Heseltine. – L., 1990.
14. Lowson N. The view from №11. Memoirs of a tory radical / N. Lowson. – L., 1994.